

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทนำว่า คำในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจจัดเป็นคู่ ๆ ได้ โดยคำแต่ละคู่อาจแตกต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์เพียงอย่างเดียว หรือต่างกันที่พยัญชนะต้นด้วยก็ได้ ลักษณะเด่นของคำแต่ละคู่คือเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกัน (semantically related) คำคู่เหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนมากจนทำให้ยากที่จะนึกถึงว่าในสมัยหนึ่ง^๑ ได้เคยมีวิธีการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา (morphological process) โดยการแปลงคำด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จากข้อมูลที่ยู๋ เซียนวิทยานิพนธ์รวบรวมได้ปรากฏว่า ลักษณะการแปลงคำในภาษาไทยนั้น นอกจากใช้วิธีแปลงเสียงพยัญชนะต้น และเสียงวรรณยุกต์แล้ว วิธีการแปลงเสียงสระก็น่าจะมีอยู่บ้าง^๒ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าลักษณะการแปลงคำในภาษาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๓ แบบใหญ่ ๆ คือ^๓

^๑ ยังไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนในขณะนี้ว่าปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในภาษาไทยดั้งเดิมหรือในระยะเวลาหลังจากนั้นมานานเพียงใด

^๒ การที่ยู๋ เซียนกล่าวว่า "น่าจะมีอยู่บ้าง" นั้น เพราะได้พบข้อมูลจำนวนหนึ่งที่เข้าลักษณะของการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระ (ดูตารางที่ ๒๐ และ ๒๑) แต่เนื่องจากการศึกษาเรื่องการแปลงคำโดยแปลงเสียงพยัญชนะต้นและเสียงวรรณยุกต์เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาอย่างมากมาอยู่แล้ว ผู้เขียนจึงขอเว้นที่จะไม่กล่าวถึงการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระโดยละเอียด เพียงแต่ขอเสนอไว้ให้ผู้สนใจได้ศึกษาลักษณะดังกล่าวต่อไป

^๓ จัดเรียงลำดับตามจำนวนข้อมูลจากมากไปหาน้อย.

- ๓.๑ การแปลงคำโดยแปลงเสียงวรรณยุกต์
- ๓.๒ การแปลงคำโดยแปลงเสียงพยัญชนะต้น
- ๓.๓ การแปลงคำโดยแปลงเสียงสระ

ในวิทยานิพนธ์นี้จะไม่นับเรื่องการแปลงเสียงสระ เพียงแต่จะขอยกตัวอย่างให้ดูพอให้เห็นจริงว่า การแปลงเสียงสระอาจ เป็นวิธีการสร้างคำขึ้นใช้วิธีหนึ่งในภาษาไทย และเป็นวิธีการที่น่าจะได้รับความสนใจศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดต่อไป (ดูหน้า ~~๕๕~~)

๓.๑ การแปลงคำโดยแปลงเสียงวรรณยุกต์

การแปลงคำโดยแปลงเสียงวรรณยุกต์ (tonal derivation) หมายถึงการสร้างคำใหม่ในภาษาไทยโดยการแปลงเสียงวรรณยุกต์ของคำคำหนึ่งที่มีใช้อยู่แล้วให้เป็นเสียงวรรณยุกต์อื่น (คำแต่ละคำจึงมีคัมพกันที่เสียงวรรณยุกต์เพียง เรื่อง เคี้ยว) กลายเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่ แต่ความหมายของคำใหม่นั้น ยังคง เกี่ยวเนื่องกันอยู่กับคำเดิมมากม้างน้อยม้าง คำบางคำแสดงความสัมพันธ์ทางด้านความหมายอย่างชัดเจน แต่บางคำก็ต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งจึงจะสังเกตได้ ลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องธรรมดาของความหมายของคำในภาษาที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อเวลาล่วงไปนาน ๆ ความหมายที่ใช้อยู่ก็อาจแปร เปลี่ยนห่างจากเดิมออกไปทุกทีจนทำให้พิจารณาได้ลำบาก การสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา เช่นนี้ นอกจากสาเหตุเพราะต้องการคำที่มีความหมายใหม่แล้ว บางครั้งอาจ เป็นความจำเป็นทางคำไวยากรณ์ก็ได้ โดยมีการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ของคำคำหนึ่ง เสียงใหม่ แล้วกำหนดให้อยู่ในหมวดคำใหม่ เพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ ในประโยค โดยให้ความหมายของคำแต่ละคำสัมพันธ์กัน เช่นการ เปลี่ยนหมวดคำระหว่างคำนามกับคำกริยา คำนามกับคำขยาย หรือคำกริยากับคำขยาย เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๔ แสดงคำคู่ซึ่งต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ ความหมาย และหมวดคำ

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ ^๑
กง	kon[kon ¹]	A ₁	วง, ส่วนรอบของล้อรถหรือ เกวียน	นาม
กง	kon[kon ²]	B ₁	ทำให้โค้ง เช่นกงศร	กริยา
ทอน	toon[toon ¹]	A ₂	ตัด บั่น ทำให้เป็นส่วนย่อย	กริยา
ทอน	toon[toon ³]	B ₂	ส่วน ก้อน อัน ทอน	นาม
พวง	puan[puan ¹]	A ₂	กลุ่ม ใช้กับสิ่งที่มีก้านรวมกัน เช่น พวงมะม่วง	นาม
พวง	puan[puan ³]	B ₂	ห้อยท้าย คัดกันไป	กริยา
คร่ำ	gram[gram ¹]	A ₂	น้ำใสโครกที่ซึ่งอยู่ในหลุมตามไม้คันทวน	นาม
คร่ำ	gram[gram ³]	B ₂	เกามาก คำ สกปรก	วิเศษณ์
แนว	neew[neew ¹]	A ₂	รอยทาง เส้นตรง	นาม
แนว	neew[neew ³]	B ₂	ตรงกิ่ง แน่ ไม่ออกแวก	วิเศษณ์
ปุ่ม	pum[pum ³]	C ₁	นูนกลม	วิเศษณ์
ปุ่ม	pum[pum ²]	B ₁	ปม ของที่นูนจากพื้นเดิม	นาม
โก่ง	koong[koong ¹]	A ₁	คด ไม่ตรง โค้ง	วิเศษณ์
โก่ง	koong[koong ²]	B ₁	ทำให้โค้ง	กริยา

^๑ วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน เรียกชื่อหมวดคำตามพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ตารางที่ ๑๔ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ
คอบ	gaw [khwai ¹]	A ₂	รอ	กริยา
คอบ	gaw [khwai ³]	B ₂	ช้า เมา เรือย ๆ ไม่รีบร้อน	วิเศษณ์
ป่าว	paaw [paau ¹]	A ₁	เสียงร้อง เอ็งอึ้งและซ้ำซาก	วิเศษณ์
ป่าว	paaw [paau ²]	B ₁	บอกให้รู้ทั่วกัน	กริยา

ตารางที่ ๑๕ แสดงคำคู่ซึ่งต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์และความหมายแต่หมวดคำคงเดิม

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ
แกน	keen [keen ¹]	A ₁	วัตถุแข็งที่อยู่ส่วนกลางของสิ่งอื่น สำหรับยึดให้อยู่	นาม
แกน	keen [ken ²]	B ₁	เนื้อไม้แข็งและมีสี เข้มอยู่ภายใน กระทู้ เนื้อแท้	นาม
แกง	geen [geen ¹]	A ₂	เรียกส่วนของหน้าตรงคั้งจุมกว่า หน้าแก	นาม
แกง	geen [geen ³]	B ₂	ส่วนที่ยื่นออกมา มีลักษณะแหลม หรือคม เป็นสัน	นาม

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ
มอน	mɔɔn [mɔɔ n ³]	A ₂	ซื้อต้นไม้ชนิดหนึ่งไว้ปลูกเลี้ยงตัวใหม่ (พจน. อ.)	นาม
ม่อน	mɔɔn [mɔɔ n ⁴]	C ₂	ตัวใหม่ (พจน. อ.)	นาม
เกี้ยว	kiaw [kiauw ³]	C ₁	ผูกมัด พัน	กริยา
เกี้ยว	kiaw [kiauw ²]	B ₁	ติด เนื่อง ซึ้งอยู่	กริยา
ดำ	?dam [dam ¹]	A ₁	มุดลงไปใต้น้ำหรือในดิน	กริยา
ดำ	?dam [dam ²]	B ₁	จมลงไป ลึกลงไป	กริยา
วาง	waang [waan ¹]	A ₂	ปล่อย ละ เช่นวางธุระ	กริยา
วาง	waang [waan ³]	B ₂	เว้น เปล่า คือเวลาที่ไม่ได้ทำงานอะไร	กริยา
ปุง	pun [pun ¹]	A ₁	ลักษณะของสิ่งที่มีพองใหญ่ (พจน. อ.)	วิเศษณ์
ปุง	pun [pun ³]	C ₁	ปอง โร โท ใช้กับพุง (พจน. อ.)	วิเศษณ์
พรำ	bram [phram ¹]	A ₂	อาการฝนตกน้อย ๆ เรื่อยไป	วิเศษณ์
พรำ	bram [phram ³]	B ₂	รำไป ชั่ว ๆ ซาก ๆ บ่อย	วิเศษณ์
หงอย	hngwuy [hngwui ⁵]	A ₁	ไม่ชุ่มชื้น ไม่กระปรี่กระเปร่า	วิเศษณ์
หงอย	hngwuy [hngwui ²]	B ₁	เซื่องช้า ค่อย ๆ ไม่ฉับไว เงื่อง	วิเศษณ์

การจะสั่ง เกตว่าคำคู่ซึ่งแตกต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์เพียงอย่างเดียวคงได้กล่าวมาแล้ว เป็นผลของการแปลงคำโดยแปลงเสียงวรรณยุกต์ใช่หรือไม่ ต้องดูที่ความหมายว่าแตกต่างกันด้วยหรือไม่ ถ้าความหมายต่างกันแต่มีความสัมพันธ์กัน จึงจะถือว่าเป็นการแปลงคำ ทั้งนี้เพราะในภาษาไทยยังมีคำคู่อีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกันคือ มีเสียงวรรณยุกต์ต่างกันเพียงอย่างเดียว แต่ความหมายของคำคู่เหล่านี้เหมือนกัน แสดงว่าการที่เสียงวรรณยุกต์ของคำหนึ่งต่างกับอีกคำหนึ่งในประเภทนี้ไม่ได้เป็นเพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างคำความหมายใหม่ขึ้นใช้ในภาษา แต่การเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ไปนั้นอาจเนื่องมาจากต้องการให้เกิดความไพเราะในเวลาแต่งคำประพันธ์หรือคำประเภทนี้บางคำอาจเป็นสำเนียงภาษาถิ่นที่ภาษาไทยมาตรฐานรับเข้ามาใช้นั้นก็ได้ ทำให้ความหมายของคำคู่ไม่เปลี่ยนแปลงไปดังได้กล่าวมาแล้ว

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างคำคู่ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน แต่ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง คำเหล่านี้รวบรวมจากพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๖ แสดงคำคู่ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ต่างกันแต่ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ
เกียง เกียง	kiaŋ [kiaŋ ¹] kiaŋ [kiaŋ ²]	A ₁ B ₁	รังเกียจ; ไม่ลงรอย, เลียด	กริยา
กรีน กรีน	grīin [khrīin ¹] grīin [khrīin ⁴]	A ₂ B ₂ C ₂	เอ็กเกริก, กึกก้อง, สั่น	วิเศษณ์
กลอ กลอ	glɔɔ [khlɔɔ ¹] glɔɔ [khlɔɔ ⁴]	A ₂ C ₂	เคียดกันไป	กริยา
กง กง	gun [khun ¹] gun [khun ⁴]	A ₂ C ₂	ตลอด, ตราบเท่าถึง	วิเศษณ์
เคียม เคียม	giam [khiam ¹] giam [khiam ³]	A ₂ B ₂	ไหว, คำนับ	กริยา
จอง จอง	ɕɔɔŋ [ɕɔɔŋ ²] ɕɔɔŋ [ɕɔɔŋ ³]	B ₁ C ₁	รม	นาม
จิ่ง จิ่ง	cīŋ [cīŋ ¹] cīŋ [cīŋ ²]	A ₁ B ₁	คำนำหน้าความข้างท้ายให้ติดต่อกับความข้างหน้าแสดงกริยาที่กระทำภายหลัง, แสดงความเป็นผล เนื่องจากเหตุข้างหน้า	—
ซ็อง ซ็อง	zɔɔŋ [zɔɔŋ ³] zɔɔŋ [zɔɔŋ ⁴]	B ₂ C ₂	ร้องพร้อม ๆ กัน ร้องสรรเสริญ	กริยา
คัง คัง	?daŋ [daŋ ¹] ?daŋ [daŋ ³]	A ₁ C ₁	จุมก	นาม
ทวย ทวย	duay [thuai ¹] duay [thuai ³]	A ₂ B ₂	หมู, เหลา	นาม

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ
นุง	nun [nun ¹]	A ₂	ยุง	วิเศษณ์
นุง	nun [nun ³]	B ₂		
ปาง	paan [paan ¹]	A ₁	ครั้ง, คราว, เมื่อ	นาม
ปาง	paan [paan ²]	B ₁		
ผาย	phaay [phaai ⁵]	A ₁	เคลื่อนจากที่	กริยา
ผาย	phaay [phaai ³]	C ₁		
แผล	phle [phle ⁵]	A ₁	เฉ, ไม่ตรง, ไพล่	วิเศษณ์
แผล	phle [phle ³]	C ₁		
พาง	baan [phaan ¹]	A ₂	เพียง, เช่น, เหมือน	วิเศษณ์
พาง	baan [phaan ³]	B ₂		
เพียน	bian [phian ¹]	A ₂	ฉีกแปลกไป เล็กน้อย, คลาดเคลื่อน	วิเศษณ์
เพียน	bian [phian ⁴]	C ₂		
แพรว	brɛɛw [phrɛɛu ¹]	A ₂	แวววาว, มีแสงวับ ๆ วาบ ๆ	วิเศษณ์
แพรว	brɛɛw [phrɛɛu ⁴]	C ₂		
เพื่อ	via [fia ³]	B ₂	เกื้อกูล	กริยา
เพื่อ	via [fia ⁴]	C ₂		
มอน	mɔɔn [mɔɔn ¹]	A ₂	สนุก, เพราะ, หวาน	วิเศษณ์
มอน	mɔɔn [mɔɔn ³]	B ₂		
ยอง	yɔɔn [jɔɔn ³]	B ₂	งาม, สวย	วิเศษณ์
ยอง	yɔɔn [jɔɔn ⁴]	C ₂		

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	หมวดคำ
เป็๋อง	yiaŋ [jiaŋ ¹]	A ₂	เดียว, ย้ายไป, เกิดอย่างไ้ท่า- ทาง	กริยา
เป็๋อง	yiaŋ [jiaŋ ⁴]	C ₂		
รี๋น	riin [riin ³]	B ₂	ขึ้น, สบายใจ, เย็นใจ	กริยา
รี๋น	riin [riin ⁴]	C ₂		
เรี๋ง	riaŋ [riaŋ ¹]	A ₂	รุ่งเรือง, สว่าง, สุก	วิเศษณ์
เรี๋ง	riaŋ [riaŋ ⁴]	C ₂		
ลน	ln [lon ¹]	A ₂	วัง	กริยา
ลน	ln [lon ³]	B ₂		
ล่ำ	lam [lam ¹]	A ₂	ยิง, ล่น	วิเศษณ์
ล่ำ	lam [lam ⁴]	C ₂		
โว้ย	wooy [wooi ¹]	A ₂	เสียงร้องเรียกหรือขานรับอย่างคัง	วิเศษณ์
โว้ย	wooy [wooi ⁴]	C ₂		
แส	see [see ⁵]	A ₁	หญิงสาว, มักใช้ประกอบกับคำ สาวว่า สาวแส, สาวแส	นาม
แส	see [see ³]	C ₁		
โหว	hwoo [woo ⁵]	A ₁	เว้าลึกเข้าไป, ทะลุเข้าไป	วิเศษณ์
โหว	hwoo [woo ²]	B ₁		

๓.๒ การแปลงคำโดยแปลงเสียงพยัญชนะต้น

การแปลงคำโดยแปลงเสียงพยัญชนะต้น (initial derivation) หมายถึงการสร้างคำใหม่ในภาษาโดยการแปลงเสียงพยัญชนะต้นของคำคำหนึ่งที่มีใช้อยู่แล้วให้เป็นเสียงพยัญชนะอื่น กลายเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความหมายของคำเดิม ทำนองเดียวกับการแปลงเสียงวรรณยุกต์ ลักษณะของการแปลงเสียงพยัญชนะต้น ตามข้อมูลที่ปรากฏมีอยู่ ๓ ลักษณะใหญ่ ๆ

๑. การแปลงเสียงระหว่างพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรกลาง กับพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรสูงหรืออักษรต่ำ
๒. การแปลงเสียงระหว่างพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรสูงกับพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรต่ำ
๓. การแปลงเสียงระหว่างพยัญชนะต้นที่ควบกล้ำกับ ร, ล, ว กับพยัญชนะต้นที่เป็น ร, ล, ว โดยไม่มีพยัญชนะตัวอื่นมาควบกล้ำ

นอกจากนั้นยังอาจกล่าวได้ว่า ในการแปลงคำโดยแปลงเสียงพยัญชนะต้น ทั้ง ๓ ลักษณะนี้ เสียงวรรณยุกต์อาจเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วยก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๗ แสดงการแปลงเสียงระหว่างพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรกลางกับอักษรสูงหรืออักษรต่ำ

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์
ก้ม	km [kom ³]	C ₁	(ก.) โคนตัวลงให้ศีรษะต่ำลงข้างหน้า	
خم	khm [khom ²]	B ₁	(ก.) กด, ทับ, ทำให้ต่ำลง	+
เกี้ยว	kiaw [kiauw ²]	B ₁	(ก.) ตัก เช่น เกี้ยวข้าว	
เกี้ยว	giaw [khiauw ¹]	A ₂	(น.) เครื่องเกี้ยวข้าวและหญารูปโค้ง	+
ทอน	tawn [tawn ¹]	A ₁	(น.) ห่อง, ชุก, ทอน, ระเบียบ	
ทอน	dawn [thawn ¹]	A ₂	(ก.) ตัก, บั่น, ทำให้เป็นส่วนน้อย	-
ผัน	phan [phan ⁵]	A ₁	(ก.) หมุน	
ปั่น	pan [pan ²]	B ₁	(ก.) ทำให้หมุน	+
กอด	kwaʔd [kwaʔt ²]	D ₁ L	(ก.) โอบในวงแขน	
ขอด	khwaʔd [khwaʔt ²]	D ₁ L	(ก.) เก็บเอาไปกับตัว	-
เจาะ	caʔ [caʔ ²]	D ₁ S	(ก.) ทำให้เป็นรู ทำให้ทะลุ	
เจาะ	chaʔ [chaʔ ²]	D ₁ S	(ก.) เอาปลงมีดสับลง เฉพาะที่ต้องการ	-
ปัก	puʔd [put ²]	D ₁ S	(ว.) อากาศที่น้ำหรือของเหลว เค็ดคน้อย ๆ	-
บุค	phuʔd [phut ²]	D ₁ S	(ก.) โผล่ขึ้น, สูง เค้นขึ้น	

ตารางที่ ๑๘ แสดงการเปลี่ยนแปลงเสียงระหว่างพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรสูงกับอักษรต่ำ

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลง ของเสียงวรรณยุกต์
เขน	khen [khen ²]	B ₁	(ก.) ทบตี, รีคอออกไป, เขนเขนเค็ด	
เคน	gen [khen ⁴]	C ₂	(ก.) บีบ, คั้น, เน้น, กดลงไป	+
จุม	cum [c̣um ²]	B ₁	(ก.) เอาของทิ้งลงไปใน ของเหลว	+
จุม	jum [c̣hum ³]	B ₂	(ก.) เบียดขึ้น	
ยุค	yu?d [jut ⁴]	D ₂ S	(ก.) จุก, กิ่งไว้	
หยุด	hyu?d [jut ²]	D ₁ S	(ก.) ชะงัก, นิ่ง, อยู่กับที่	+
เหนื่อย	hniay [niai ²]	B ₁	(ก.) ถอยกำลัง, ถอยแรง	
เนื่อย	niay [niai ¹]	A ₂	(ว.) เื่อย, ซ้ำ, เจื่อง, ไม่รุนแรง, อ่อน	+

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๘ แสดงการแปลงเสียงระหว่างพยัญชนะต้นที่ควบคล้ายกับ ร, ล, ว กับ
พยัญชนะต้นที่เป็น ร, ล, ว โดยไม่มีพยัญชนะตัวอื่นมากวนคล้าย

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลง ของเสียงวรรณยุกต์
รอบ	rowʔb [rowp ³]	D ₂ L	(น.) การเวียนไปบรรจบถึง กัน	
กรอบ	krwʔb [krwap ²]	D ₁ L	(น.) ส่วนที่ประกอบตามรูป ขอบ	
ล้ำ	lam [lam ⁴]	C ₂	(ก.) ดวงเกินเข้าไป, พัน	
กล้า	klam [klam ³]	C ₁	(ก.) กลิ่น	
รุก	ruuʔd [ruut ³]	D ₂ L	(ก.) กิริยาที่เอามือกำลังซึ่งมี ลักษณะยาวแล้วครูดไป	
ครูด	gruuʔd [khruut ³]	D ₂ L	(ก.) ถูไป, ลีไป	
ลอน	lɔɔn [lɔɔn ¹]	A ₂	(ว.) เป็นคองสูง ๆ คำ ๆ อย่างคลื่น	
คลอน	glɔɔn [khlɔɔn ¹]	A ₂	(ว.) โยก, โคลง, ไหว	
วัค	wak [wak ⁴]	D ₂ S	(ก.) เอาอุ้งมือตักน้ำขึ้นมา	
ลวัค	gwak [khwak ⁴]	D ₂ S	(ก.) งอนิ้วตักออกมา	
ลค	loʔd [lot ⁴]	D ₂ S	(ก.) ผอนลง, ถอยลง	
ปลค	ploʔd [plot ²]	D ₁ S	(ก.) ปลดอย, เปลื้อง	

ตารางที่ ๑๘ - (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลง ของเสียงวรรณยุกต์
ล้วง	luan [luan ⁴]	C ₂	(ก.) เอมือสอดเข้าไปใน ที่ขึง เป็นช่อง เป็นรู	+
กลวง	kluan [kluan ¹]	A ₁	(ว.) เป็นรู, เป็นโพรง	
วาน	waan [waan ¹]	A ₂	(น.) ช่องที่เจาะบากที่กิ่ง เรือ เพื่อให้น้ำเดิน เรียกชองวาน	+
ควาน	gwaan [khwaan ⁴]	C ₂	(ก.) แหวะ, ทำให้ เป็นช่อง ควักออก	
รวน	ruan [ruan ³]	B ₂	(น.) ช่องที่เป็นก้อนไม้ เหนียว แตกละเอียดได้ง่าย เช่น ก้อนคินรวน	+
พรวน	bruan [phruan ¹]	A ₂	(ก.) คุ้ยคินให้ เป็นกลมล่อม ต้นไม้, ทำคินให้ไปรง	

๓.๓ การแปลงคำโดยแปลงเสียงสระ

การแปลงคำโดยแปลงเสียงสระ (vowel derivation) หมายถึงการสร้างคำใหม่ในภาษาโดยการแปลงเสียงสระของคำคำหนึ่งที่มีใช้อยู่แล้ว ให้เป็นเสียงสระอื่น กลายเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความหมายของคำเดิมในทำนอง เกี่ยวกับการแปลงเสียงวรรณยุกต์และการแปลงเสียงพยัญชนะต้นดังได้กล่าวมาแล้ว การแปลงคำโดยวิธีนี้ที่พบตัวอย่างมาก เป็นการแปลงระหว่างสระเสียงสั้นกับสระเสียงยาว ซึ่งมีคุณสมบัติอย่างเดียวกัน เช่นสระ อะ - อา เป็นสระกลาง-คำสระอิ-อี เป็นสระหน้า-สูง เป็นต้น อนึ่ง ในการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์อาจเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วยก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างคำคู่ที่ เชื่อว่า เกิดจากการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระทั้งหลายนี้
เก็บรวบรวมจากพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

ตารางที่ ๒๐ แสดงการแปลงคำโดยแปลงเสียงระหว่างสระสั้นกับสระยาว

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลง ของเสียงวรรณยุกต์
กัก	kak [kak ²]	D ₁ S	(ก.) กักไว้, ยึดไว้, ไม่ปล่อยไป	-
กาก	kaak [kaak ²]	D ₁ L	(น.) สิ่งที่เหลือจากการค้นหรือ คัดเอาส่วนคือออกไปแล้ว	-
กั้น	kan [kan ¹]	A ₁	(ก.) โกงให้เสมอ	-
กาน	kaan [kaan ¹]	A ₁	(ก.) รานให้เตียน, ตักให้เตียน	-
กั้น	kan [kan ²]	B ₁	(ก.) กู (ถิ่นพายัพ)	-
กาน	kaan [kaan ²]	B ₁	(ก.) เกง, กล้า	-
กวน	gwan [khwan ³]	B ₂	(ก.) ทำให้เป็นรอยควายคมมีด โดยรอบ	+
กวาน	gwaan [khwaan ⁴]	C ₂	(ก.) แหวะ, ทำให้เป็นช่อง, ควักออก	-
กั้ง	ganj [khanj ³]	B ₂	(ก.) อัดแอ, แน่น, ประคัง, ค้างอยู่	+
ค้าง	gaanj [khaanj ⁴]	C ₂	(ก.) คากอยู่, คีคอยู่, ยังไม่แล้ว	-
กั้น	gan [khan ¹]	A ₂	(น.) เครื่องสำหรับถี่ยซึ่งมี ลักษณะยาว เช่นคัน เบ็ด	-
กาน	gaan [khaan ¹]	A ₂	(น.) ไม่สำหรับหาหามสิ่ง ของต่าง ๆ	-

ตารางที่ ๒๐ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลง ของเสียงวรรณยุกต์
จิม	cim [čim ³]	C ₁	(ก.) ทิม	
จิม	ciim [čiim ¹]	A ₁	(ก.) เอาไม้ เหล็กหรือสิ่งอื่น เสียดแทรกเสียบลงไป เพื่อให้แน่น	+
ซัพ	zaʔb [sap ⁴]	D ₂ S	(ก.) ซิม, ก้าซอบ	
ซาบ	zaaʔb [saap ³]	D ₂ L	(ก.) ซิมเข้าไป, เอ็บอาม เข้าไป	+
ทับ	daʔb [thap ⁴]	D ₂ S	(ก.) วางข้างบน, ซอนข้างบน	
ทาบ	daaʔb [thaap ³]	D ₂ L	(ก.) ทับลง, ประกัมบลง, คาม	+
ทุม	dum [thum ⁴]	C ₂	(ว.) ทวม	
ทุม	duum [thuum ¹]	A ₂	(ก.) บวม, อูม, เซนคางทุม	+
ปรับ	praʔb [prap ²]	D ₁ S	(ก.) ทำให้เรียบ, ทำให้เสมอ	
ปราบ ^๑	praaʔb [praap ²]	D ₁ L	(ก.) ทำให้ราบ	-

^๑ คำว่า ปราบ ที่แปลว่า "ทำให้ราบ" เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นคำที่
ไทยยืมจากคำ ปราบ ของภาษา เขมร แต่เนื่องจากคำนี้มีลักษณะเข้ากับหลักการแปลง
คำของไทย ผู้เขียนจึงขอถือว่าเป็นคำไทยไปก่อน จนกว่าจะพบหลักฐานพิสูจน์ได้แน่
นอนว่าเป็นคำเขมรที่ไทยยืมมาจริง ๆ ไม่ใช่คำไทยที่เขมรยืมไปใช้.

ตารางที่ ๒๐ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	ความหมาย	ความเปลี่ยนแปลง ของเสียงวรรณยุกต์
ปู่	puʔd [put ²]	D ₁ S	(ว.) อากา ^๓ รที่ ^๓ น้ำหรือของ เหลว เกือ ^๓ คน ^๓ น้อย ๆ	-
ปู่	puuʔd [puut ²]	D ₁ L	(ว.) นู ^๓ ขึ้น ^๓ มา	
พลัด	blaʔd [phlat ⁴]	D ₂ S	(ก.) ตกจาก, หลุดออก ^๓ จาก, หลงจาก	+
พลาด	blaaʔd [phlaat ³]	D ₂ L	(ก.) พลัด ^๓ , ผิด, คลาด, ไกลไป, ไม่ถูก ^๓ ที่	
พัด	vaʔd [fat ⁴]	D ₂ S	(ก.) เหวี่ยง, สะบัดไปมา, กระทบ	+
พาด	vaaʔd [faat ³]	D ₂ L	(ก.) หวด, เหวี่ยง	
วับ	waʔb [wap ⁴]	D ₂ S	(ว.) อากา ^๓ รที่ ^๓ หายลับตา ไปทันที	+
วาบ	waaʔb [waap ³]	D ₂ L	(ก.) หมกไป, หายไป, คับ (ว.) วับ	

นอกจากการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระสั้น-ยาว ดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว ในภาษาไทยยังมีคำคู่ ซึ่งแตกต่างกันที่เสียงสระอีกประเภทหนึ่ง สระในคำเหล่านี้มีคุณสมบัติต่างกัน เช่นสระโอะ-ออ (ในคำวานบ-นอบ) สระโอะ เป็นสระหลัง กลาง และเป็นสระเสียงสั้น ส่วนสระออ เป็นสระหลัง คำและเป็นสระเสียงยาว เป็นต้น คำคู่ประเภทนี้ในภาษาปัจจุบันนอกจากจะแยกกันใช้แล้ว ยังอาจใช้เป็นคำซ้อนได้อีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๑ แสดงการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระให้มีคุณสมบัติต่างกัน

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	คุณสมบัติของสระ	ความหมาย
ครอม	trɔɔm [trɔɔm ¹]	A ₁	หลัง คำ ยาว	(ก.) เศร้าใจ, ระทมใจ ทุกข์ใจ, ไม่สบายใจ
ครม	trom [trom ¹]	A ₁	หลัง กลาง สั้น	(ก.) ระทม
นบ	noʔb [nop ⁴]	D ₂ S	หลัง กลาง สั้น	(ก.) ไหว้, นอบน้อม
นอบ	noʔʔb [noʔp ³]	D ₂ L	หลัง คำ ยาว	(ก.) น้อม, ยอม, หมอบยอลง

ตัวอย่างคำคู่ในตารางที่ ๒๑ นี้ บางคู่อาจคิดได้ว่าเป็นการแปลงลักษณะของเสียงสระเพื่อให้เข้ากับลักษณะของคำประพันธ์ เช่นครอม-ครม, นบ-นม, โยะ-เย แต่เมื่อพิจารณากุแล้วจะเห็นได้ว่า คำบางคู่ที่ใช้ต่างกัน เช่นนอม-โนม, นาบ-แนบ, หมอง-หมาง เป็นต้น เมื่อเทียบกับคำซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไว้ในตารางที่ ๑๖ ของบทนี้ (หน้า ๖๐) จะเห็นว่าต่างกันเพราะคำในตารางที่ ๒๑ นี้ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ไม่ตรงกันทีเดียว ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอจัดคำเหล่านี้ไว้ในหัวข้อ "การแปลงคำโดยแปลงเสียงสระให้มีคุณสมบัติต่างกัน" ดังกล่าวมาแล้ว

ตารางที่ ๒๑ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	คุณสมบัติของสระ	ความหมาย
น่อม	noom [noom ⁴]	C ₂	หลัง คำ ยาว	(ก.) โน้ม, โอนลง, ทำให้ อ่อนตาม
โน้ม	noom [noom ⁴]	C ₂	หลัง กลาง ยาว	(ก.) น้าว, เห็นยาว, น้อม
น่าย	naaʔb [naap ³]	D ₂ L	กลาง คำ ยาว	(ก.) ทาบลง, กดลง, ทำให้ราบลง
แนบ	naeʔb [naep ³]	D ₂ L	หน้า คำ ยาว	(ก.) แอบ, เบียดให้ชิด, ทาบ, คัดไปถ้วย
นวม	num [num ³]	B ₂	หลัง สูง สั้น	(ว.) อ่อน, นวม
นวม	nim [nim ³]	B ₂	หน้า สูง สั้น	(ว.) นวม, นวม, อ่อน
นุบ	ʔbuu [buu ³]	C ₁	หลัง สูง ยาว	(ว.) นุบเข้าไป, นุบเข้าไป
นุบ	ʔbii [bii ³]	C ₁	หน้า สูง ยาว	(ว.) แบนผิดปกติ
โปรย	prooy [prooi ¹]	A ₁	หลัง กลาง ยาว	(ก.) โรย, หวาน
ปราย	praay [prai ¹]	A ₁	กลาง คำ ยาว	(ก.) ชัด, หวาน, สาคีให้ กระจายไป
เปล่ง	pley [pley ²]	B ₁	หน้า กลาง สั้น	(ว.) แจ่มใส, สุกใส
ปลั่ง	pley [plan ²]	B ₁	กลาง คำ สั้น	(ว.) เปล่ง, สุกใส
แปลบ	pleeʔb [pleep ²]	D ₁ L	หน้า คำ ยาว	(ว.) แปลบ, แวบ, วาบ, ความรู้สึกเจ็บแสบแล่น เข้าไปในกาย, ความ รู้สึกเสียววาบเข้าไป ในหัวใจ

ตารางที่ ๒๑ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	คุณสมบัติของสระ	ความหมาย
ปลาย	plaaʔb [plaap ²]	D ₁ L	กลาง ต่ำ ยาว	(น.) ความรู้สึกเสียววาบ
โพง	phooŋ [phooŋ ⁵]	A ₁	หลัง กลาง ยาว	(ว.) กังฉั่น
นาง	phaaŋ [phaaŋ ⁵]	A ₁	กลาง ต่ำ ยาว	(ว.) เสียงคัง เช่นเอามือ ตบสิ่งของ
ยุบ	yuʔb [jup ⁴]	D ₂ S	หลัง สูง สั้น	(ก.) บอบลง, ทรุดลง, ทำให้เคยลง, ลดลง
ยอบ	yooʔb [jooʔp ³]	D ₂ L	หลัง ต่ำ ยาว	(ก.) ทรุดลง, บอลง, หมอบ พับ
โย	yoo [joo ⁴]	C ₂	หลัง กลาง ยาว	(ว.) ไม่ตรง, โอนเอนไป
เย	yee [jee ⁴]	C ₂	หน้า กลาง ยาว	(ว.) ไม่ตรง, เท
วูบ	wuuʔb [wuup ³]	D ₂ L	หลัง สูง ยาว	(ก.) ลุกโผลงแล้วคัมไป อย่างรวดเร็ว
วาบ	waaʔb [waap ³]	D ₂ L	กลาง ต่ำ ยาว	(ว.) หมกไป, หายไป, คัม
หมอง	hmooŋ [mooŋ ⁵]	A ₁	หลัง ต่ำ ยาว	(ว.) ชุ่น, มัว, ไม่มองใส
หมาง	hmaaŋ [maaŋ ⁵]	A ₁	กลาง ต่ำ ยาว	(ก.) หมอง, มืดใจ
อึก	ʔiʔd [ʔit ²]	D ₁ S	กลาง สูง สั้น	(ก.) ทน, ออกฉั่น, อันไว้
อัก	ʔaʔd [ʔat ²]	D ₁ S	กลาง ต่ำ สั้น	(ก.) คั้น, ยัด, ประกบให้แน่น กลั่นหายใจ
เอิบ	ʔooʔb [ʔooʔp ²]	D ₁ L	กลาง กลาง ยาว	(ก.) ซึมเข้าไป, ซาบเข้าไป
อาบ	ʔaaʔb [ʔaap ²]	D ₁ L	กลาง ต่ำ ยาว	(ก.) ซโลม, ทา, ทำให้ ซึมซาบ

ตารางที่ ๒๑ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	คุณสมบัติของสระ	ความหมาย
โอน	?oon [?oon ¹]	A ₁	หลัง กลาง ยาว	(ก.) น้อมลง, โนม
เอน	?een [?een ¹]	A ₁	หน้า กลาง ยาว	(ว.) เอียง, เท, เซไป, ไม่ตรง

ตัวอย่างที่ยกมาในตารางที่ ๒๐ และ ๒๑ นั้น เป็นตัวอย่างเพียงส่วนน้อยของคำคู่ซึ่งแตกต่างกันที่เสียงสระ แต่ความหมายของคำแต่ละคู่ที่มีความสัมพันธ์กัน คำคู่เหล่านี้จะพบตัวอย่างได้อีกมาก และน่าจะคิดว่าคำคู่ลักษณะนี้เกิดจากการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาแบบหนึ่งโดยการแปลงเสียงสระของคำคำหนึ่งให้เป็นสระอื่นดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ในภาษาไทยยังมีคำคู่ซึ่งแตกต่างกันที่เสียงสระอีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจและควรยกมากล่าวถึง คือคำคู่ซึ่งมีคำหนึ่งมีสระเสียงสั้นในแม่ ก กา (คือไม่มีรูปตัวสะกด) ส่วนอีกคำหนึ่งมีสระเสียงยาวในแม่ ก กา เช่นเดียวกัน สระทั้ง ๒ เสียงนี้มีคุณสมบัติเหมือนกัน ต่างกันที่ความสั้นยาวเท่านั้น เช่นสระ เอะ-เอ, แอะ-แอ เป็นต้น คำคู่เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันทางความหมายในระบบเดียวกับคำคู่ทั้งหลายที่กล่าวถึงมาแล้วข้างต้น ถ้าพิจารณาตามรูปเขียน ก็น่าจะจัดว่าคำคู่เหล่านี้มีการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระ เช่นกะ-แก่, เบะ-เบ้, แปะ-แป เป็นต้น แต่ตามระบบเสียงภาษาไทยนั้น สระทุกตัวในคำพยางค์เปิดจะเป็นเสียงยาวไม่มีสระเสียงสั้นเลย ส่วนสระเสียงสั้นทุกตัวในภาษาไทยจะมีเสียงพยัญชนะกัก ซึ่งเกิดที่ช่องระหว่างเส้นเสียง (glottal stop) ตามหลังเสมอ เช่นคำว่า กะ [k-ɛʔ] เบะ [beʔ] แปะ [pɛʔ] เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่าสระเสียงสั้นจะไม่ เคยอยู่ในตำแหน่งท้ายของพยางค์เลย ทั้งนี้ คำที่มีสระเสียงสั้นในแต่ละคู่ จึงต้องมีเสียงพยัญชนะ /ʔ/ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสียงพยัญชนะสะกดยุ่ข้างท้ายควย ทำให้การแปลงคำโดยแปลงเสียงสระแบบนี้มีลักษณะต่างกับแบบที่ไต่กล่าวแล้วข้างต้น อนึ่ง เสียงวรรณยุกต์ในคำแต่ละคู่ต้องแตกต่างกัน เพราะคำหนึ่งเป็นพยางค์เปิด ส่วนอีกคำหนึ่ง เป็นพยางค์ปิด

ตารางที่ ๒๒ แสดงการแปลงคำโดยแปลงเสียงระหว่างสระสั้นกับสระยาว และไม่มีรูปตัวสะกด

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	คุณสมบัติของสระ	ความหมาย
กะ	ka [kaʔ ²]	D ₁ S	กลาง คำ สั้น	(ก.) กำหนด, หมายถึง
กา	kaa [kaa ¹]	A ₁	กลาง คำ ยาว	(ก.) ทำเครื่องหมาย
แคะ	ke [keʔ ²]	D ₁ S	หน้า คำ สั้น	(ก.) แคะออก
แคะ	kee [kee ³]	C ₁	หน้า คำ ยาว	(ก.) คลาย, ขยาย, ทำให้หลุด
เกาะ	kw [kwʔ ²]	D ₁ S	หลัง คำ สั้น	(ก.) จับ, กุม, ยึด, ถือ, เหนี่ยวรั้ง
กอ	kwa [kwa ¹]	A ₁	หลัง คำ ยาว	(น.) กลุ่มแห่งต้นไม้ที่เกิดจากเหงาเดียวกัน
เบะ	?be [beʔ ²]	D ₁ S	หน้า กลาง สั้น	(ว.) เบะ, เบ้
เบ้	?bee [bee ³]	C ₁	หน้า กลาง ยาว	(ว.) ปัด, ไม่ตรง, หน้ามีอาการจะร้องไห้

ตารางที่ ๒๒ (ต่อ)

คำ	สัญลักษณ์	วรรณยุกต์	คุณสมบัติของสระ	ความหมาย
แปะ	ʔbɛ [bɛʔ ²]	D ₁ S	หน้า คำ สั้น	(ว.) บาน, แบน
แป้	ʔbɛɛ [bɛɛ ³]	C ₁	หน้า คำ ยาว	(ว.) แปะ, แป้
เบอะ	ʔbɔ [bɔʔ ²]	D ₁ S	กลาง กลาง สั้น	(ว.) เหวะหวะ, กว้างยาว (ใช้สำหรับแผล)
เบ้อ	ʔbɔɔ [bɔɔ ³]	C ₁	กลาง กลาง ยาว	(ว.) เหวอะ, หวะ เข้าไปมาก
แปะ	pɛ [pɛʔ ²]	D ₁ S	หน้า คำ สั้น	(ก.) เอาของแบน ๆ บาง ๆ ทาบเข้าไป
แป	pɛɛ [pɛɛ ¹]	A ₁	หน้า คำ ยาว	(ว.) แบน
โปะ	po [poʔ ²]	D ₁ S	หลัง กลาง สั้น	(ก.) พอกเข้าไป
โป	poo [poo ¹]	A ₁	หลัง กลาง ยาว	(ว.) นูนสั้น
พู	bu [phuʔ ⁴]	D ₂ S	หลัง สูง สั้น	(ก.) ผุขึ้นอย่างน้ำหรือ ของเหลว
พู	buu [phuu ¹]	A ₂	หลัง สูง ยาว	(น.) เรียกสิ่งที่มีลักษณะนูน ออกมาข้างในเป็นห้อง ๆ เช่นพูเวียน
ละ	la [laʔ ⁴]	D ₂ S	กลาง คำ สั้น	(ก.) ทิ้ง, วาง, ปล่อย, เว้น, สละ
ลา	laa [laa ³]	B ₂	กลาง คำ ยาว	(ก.) ถอย, หนี, แพ้

ตัวอย่างคำซึ่งมีความสัมพันธ์กันในคำความหมายที่ได้แสดงมาในบทนี้ ทำให้เห็นได้ว่า การแปลงคำในภาษาไทยมีอยู่หลายลักษณะ แต่ละลักษณะมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา โดยยึดหลักสำคัญอยู่ว่า คำที่เกิดขึ้นใหม่นั้นต้องมีความหมายเกี่ยวข้องกับคำเดิม และคงได้กล่าวแล้วว่าการแปลงคำโดยแปลงเสียงสระอยู่นอกขอบข่ายของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ทั้งนี้ ในบทที่ ๔ และบทที่ ๕ ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงแต่การแปลงคำโดยแปลงเสียงวรรณยุกต์ และการแปลงคำโดยแปลงเสียงพยัญชนะโดยละเอียดต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย